

WYŻSZA SZKOŁA GOSPODARKI

WYTYCZNE Z ZAKRESU WSPARCIA EDUKACYJNEGO OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ RUCHOWĄ

Wytyczne powstały w ramach projektu pn. „Kompleksowy program wsparcia osób z niepełnosprawnościami w Wyższej Szkole Gospodarki w Bydgoszczy” (nr POWR.03.05.00-00-A079/19), dofinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020

I. ANALIZA PROBLEMU – SYTUACJA OBECNA

Niepełnosprawność narządu ruchu jest w literaturze przedmiotu szeroko interpretowana i prezentowana. Niepełnosprawność ruchowa to sytuacja, gdy u danej osoby występują zaburzenia w funkcjonowaniu narządu ruchu wywołane przyczynami o różnorodnej etiologii, jednakże, bez względu na etiologię, zawsze konsekwencją takiej niepełnosprawności jest ograniczenie sprawności motorycznej¹. Niepełnosprawność tę można podzielić na następujące grupy: uszkodzenia i braki w anatomicznej strukturze ruchu, spowodowane urazami lub amputacjami, deformacje narządów ruchu, takie jak brak ich niektórych elementów, czy zaburzenia czynności motorycznych powstałe w wyniku chorób neurologicznych. Podział ten został zaproponowany przez Światową Organizację Zdrowia.²

W odniesieniu do niepełnosprawności ruchowej, na pierwszy plan wysuwają się w większości przypadków tzw. „bariery architektoniczne”. Wbrew pozorom nie dotyczą one jedynie samej bezpośredniej strefy nauki – określając tym mianem Uczelniany Kampus, ale również całej infrastruktury do niego prowadzącej, za którą odpowiedzialne są samorządy lokalne czy administracja rządowa. To odpowiednio przystosowany tabor komunikacji miejskiej, przystanki prowadzące do celu i droga, która prowadzi do miejsca przeznaczenia. W wielu przypadkach należy dać szansę na względną i możliwą do osiągnięcia samodzielność osób niepełnosprawnych ruchowo. Niepełnosprawności ruchowe mają różne oblicza i bez wątpienia każda z nich wymaga indywidualnych rozwiązań.

Około 44% osób z niepełnosprawnością deklaruje, iż mają swoje potrzeby związane z dysfunkcjami, jednak należy brać pod uwagę, że część osób może uważać, że nie potrzebuje żadnej pomocy, da sobie radę w takich warunkach, w jakich jest, a dopuszczenie myśli związanej z poczuciem pozornej niezaradności podczas otrzymania pomocy może brać górę nad wygodą, jakością życia czy szansą na lepszy rozwój. Kolejnym czynnikiem wpływającym na postrzeganie własnych potrzeb może być niekorzystna sytuacja materialna, która przyczynia się do ograniczania deklarowanych potrzeb do minimum. Potrzebą stawianą na pierwszym

---

¹ Loska, M. Niepełnosprawność ruchowa i jej konsekwencje dla rozwoju dziecka. [w:] red. D. Gorajewska, Wsparcie dziecka z niepełnosprawnością w rodzinie i w szkole (s. 81–93). Warszawa: Towarzystwo Przyjaciół Integracji.

² Korach P. „Znaczenie wsparcia społecznego dla osób z niepełnosprawnością ruchową w czasie pandemii.” [w:] red. Ewa Domagała-Zyśk „Zdalne uczenie się i nauczanie a specjalne potrzeby edukacyjne. Z doświadczeń pandemii Covid-19” Lublin 2020 Wydawnictwo Episteme;

miejscu jest polepszenie sytuacji materialno-bytowej, która często jest pogarszana przez utrudnienie zdobycia pracy przez osoby z niepełnosprawnością oraz przez ich dodatkowe wydatki związane z leczeniem czy rehabilitacją. Chęć realizowania własnych pasji, podjęcia pracy czy samodzielnego utrzymania się jest duża, a nie zawsze łatwa do spełnienia. Kolejną potrzebą, wymienioną przez osoby badane, jest akceptacja. Akceptacja polegająca na traktowaniu i postrzeganiu osób z niepełnosprawnością w sposób neutralny. Osoby niepełnosprawne zwracają uwagę na częste przyglądanie się im, szczególnie, gdy występują u nich zmiany w zachowaniu lub w wyglądzie. Samodzielność wśród osób z niepełnosprawnością jest również wymieniona jako jedna z głównych potrzeb. Badani skupiają swoje spostrzeżenia na nadmiernym wyręczaniu ich, szczególnie przez najbliższą rodzinę, ponieważ nauka wykonywania codziennych czynności musi wiązać się z pokonywaniem specyficznych dla danych niepełnosprawności trudności. Nadopiekuńczość zaś może prowadzić ostatecznie do braku zaradności.³

Pod koniec 2019 r. świat zetknął się z sytuacją dotychczas bezprecedensową – pandemią Covid-19 wywołaną przez wirus SARS-CoV-2. Nigdy wcześniej współczesny, znany nam świat – połączony globalną siecią powiązań gospodarczych, ekonomiczno-społecznych i technologii IT.

W każdej sferze życia musieliśmy stawić czoła zmianom, jakie przyniosła pandemia – w tym – koniecznej izolacji. W obszarze kształcenia, na każdym jego szczeblu, zarówno podstawowym, jak i w szkolnictwie wyższym pojawiło się „nowe” pojęcie – „nauczanie zdalne”. „Nowe” – choć nie do końca, dla instytucji rozwijających się, przede wszystkim w zakresie nowych technologii, rozwiązania dotyczące nauczania na odległość w rzeczywistości nie były niczym odkrywczym, były im już znane i praktykowane. Do grona takich instytucji należy Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy, dla której pandemia stanowiła jedynie bodziec który miał przyspieszyć eskalację stosowanych rozwiązań.

Koronawirus - Jak donosi *International Labour Organization*, osoby z niepełnosprawnością, w tym także ruchową, są mniej zdolne do zachowania dystansu społecznego. Niejednokrotnie bowiem potrzebują one pomocy ze strony innych osób w czynnościach higienicznych, karmieniu, poruszaniu się, a także wymagają częstych wizyt lekarskich. Osoby takie napotykają też na wiele barier informacyjnych związanych z wirusem SARS-CoV-2, gdyż brak jest stron

---

³ Grabski K., Leśniak B. Potrzeby rozwojowe osób z niepełnosprawnością ruchową oraz wsparcie w ich realizacji [w:] *Przestrzeń życiowa osób z niepełnosprawnością*, red. Plutecka K, Zeszyty Naukowe Pedagogiki Specjalnej Rocznik Studenckiego Koła Naukowego Pedagogiki Specjalnej nr 12 Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie I SUM;

internetowych dotyczących pandemii, które zawierają udogodnienia dla osób z niepełnosprawnością kończyn górnych, takie jak możliwość odsłuchania wszelkich informacji zamieszczonych na stronach internetowych czy obejrzenia prezentacji filmowej na ten temat. Wspomniane rozwiązania pojawiają się na nielicznych stronach internetowych poświęconych tematyce COVID-19. Osoby takie mogą także doświadczać pogorszenia stanu fizycznego oraz psychicznego w wyniku izolacji spowodowanej pandemią. Istotnym aspektem położenia osób z niepełnosprawnością ruchową, który ma znaczenie w przypadku pandemii, jest sytuacja ekonomiczna wspomnianej grupy. Zła sytuacja ekonomiczna osób z niepełnosprawnością zwiększa ryzyko zachorowania na SARS-CoV-2. (...) Pandemia może spowodować wykluczenie osób z niepełnosprawnościami z edukacji zdalnej, jeśli programy nauczania na odległość nie będą uwzględniały specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów i urzędów wspomagających nauczanie osób z niepełnosprawnościami. Wnioski takie wysuwa UNICEF, należy jednak podkreślić, iż nie wymienia się w doniesieniach osób z niepełnosprawnością ruchową jako osobnej grupy wymagającej wsparcia w procesie edukacji zdalnej, lecz podkreśla się znaczenie takiego wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami oraz zróżnicowany dostęp do platform edukacyjnych czy usług teleinformatycznych. Osoby z chorobami przewlekłymi, w tym z niepełnosprawnością ruchową, cechują: obniżona sprawność fizyczna, szybsza męczliwość, wolniejsze tempo pracy, brak możliwości wykonywania określonych czynności z powodu ograniczeń fizycznych, a także duży niepokój oraz koncentracja na chorobie. Objawy te mogą stanowić powód wykluczenia z edukacji na odległość.⁴

Opierając się na licznych analizach, badaniach oraz obserwacjach prowadzonych przez Uczelnię, m.in. za pośrednictwem Biura ds. Osób Niepełnosprawnych Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy, zarówno w ramach działań własnych, jak i licznych projektów nakierowanych na wsparcie osób niepełnosprawnych z dysfunkcją ruchową, można zdiagnozować główne problemy (zgłaszane, zaobserwowane potrzeby), w oparciu o które w dalszej części niniejszego opracowania sformułowane zostaną postulaty odnoszące się do rozwiązania lub minimalizowania przedmiotowych problemów:

1. Bariery architektoniczne (dot. zarówno bezpośredniej infrastruktury Uczelni jak i szeroko pojętej trasy „od-do” miejsca docelowego, w tym łączy komunikacyjnych).

---

⁴ Korach P. op.cit. str. 43-45

2. Trudności organizacyjne, związane z tokiem/trybem nauki, w tym nauczania zdalnego w odniesieniu do osób z niepełnosprawnościami.
3. Poczucie bezradności i apatia społeczna, determinujące wycofanie społeczne, potęgowane izolacją przymusową jako narzędzia w walce z pandemią Covid-19 wywołaną przez wirus SARS-CoV-2.
4. Brak poczucia bezpieczeństwa związanego z ograniczoną możliwością samodzielnego poruszania się.
5. Potrzeba jak najpełniejszej informacji na temat ułatwień, pomocy w zakresie mobilności fizycznej.
6. Deficyt informacji na temat przysługujących uprawnień, możliwości i miejsc ich realizacji.
7. Brak zindywidualizowania dostępnych metod i form kształcenia dostosowanych do potrzeb osób z szeroko pojętą niepełnosprawnością ruchową. W rzeczywistości dotyczącej pojedynczych studentów, których dyskomfort, ból czy ograniczony czas dyspozycyjności winien być wzięty pod uwagę podczas kreowania indywidualnych ścieżek rozwoju.
8. Deficyt wiary we własne umiejętności, co w konsekwencji generuje bądź pogłębia poczucie osamotnienia, nieśmiałość i nieufność zarówno wobec współstudiujących, jak i względem wykładowców czy osób związanych z administracją Uczelni.
9. Brak poczucia stabilności finansowej – potrzeba możliwości preferencyjnych form płatności za studia, zdobycia dodatkowego wsparcia finansowego ze strony Uczelni i Państwa oraz dostępność wszelkiego rodzaju stypendiów.

II. KIERUNKI DZIAŁAŃ MAJĄCYCH NA CELU ZNIWELOWANIE WYSTĘPUJĄCYCH BARIER

1. Tworzenie wspólnych inicjatyw Uczelni i społeczności lokalnych we współpracy z administracją zarówno samorządową, jak i rządową, celem zdobycia funduszy na prowadzenie inwestycji, zwiększenie nakładów na minimalizowanie wszelkich barier architektonicznych.

2. Opracowywanie wytycznych i procedur w zakresie dostosowania i urozmaicenia dotychczasowego toku/trybu kształcenia celem poprawy jego jakości w odniesieniu do osób niepełnosprawnych ruchowo.
3. Przygotowywanie materiałów dydaktycznych zgodnie z zasadami projektowania uniwersalnego oraz z wykorzystaniem racjonalnych dostosowań i modyfikacji (np. notatki elektroniczne, zapisywanie symultaniczne treści zajęć, nagrywanie wykładów).
4. W edukacji zdalnej osób z niepełnosprawnością ruchową prowadzący zajęcia powinni uwzględnić dyferencjację potrzeb studentów, ze szczególnym uwzględnieniem predyspozycji i możliwości uczestniczenia w konkretnych formach aktywności, jak również dostosowanie form możliwości uzyskania zaliczenia z konkretnego przedmiotu.
5. Wzmocnienie samoświadomości osób z niepełnosprawnościami ruchowymi poprzez kampanie informacyjne na temat przysługujących uprawnień, możliwości i miejsc ich realizacji.
6. Poszerzenie wachlarza form wsparcia psychologicznego w procesie kształcenia dla studentów z niepełnosprawnością ruchową.
7. Na każdym etapie tworzenia rozwiązań normatywnych związanych ze zmianą dostępności dla studenta, kanałów komunikacji czy form zajęć zapewnienie konsultacji organizacji studenckich, ze szczególnym uwzględnieniem aktywnego udziału osób z niepełnosprawnościami ruchowymi lub ich reprezentantów.
8. Współpraca Uczelni z instytucjami wyspecjalizowanymi w zakresie wsparcia osób z niepełnosprawnością ruchową, w kontekście organizacji działań edukacyjnych i promowania postaw prospołecznych.
9. Promocja działań Zrzeszenia Studentów Niepełnosprawnych WSG, Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych oraz Pełnomocnika Rektora i Kanclerza ds. Osób z Niepełnosprawnościami.

III. STAN DOCELOWY, KTÓRY MA ZOSTAĆ OSIĄGNIĘTY DZIĘKI WDRAŻANYM PROCEDUROM.

1. Zlikwidowanie barier architektonicznych poprzez:
  - a) Wykorzystanie systemu informacji lokalizacyjnej Uczelni.

- b) W przypadku miejsc trudnodostępnych dla osoby mającej problemy z poruszaniem się, stworzenie opcji alternatywnej – np. dokonać niezbędnych zmian w planie zajęć (systemie rezerwacji sal), aby zajęcia, w których biorą udział osoby z niepełnosprawnością ruchową odbywały się możliwie na parterze lub w salach, do których dotarcie jest możliwe dla przedmiotowej grupy osób (np. przy pomocy windy, podjazdu czy schodolazu udostępnionego przez Wyższą Szkołę Gospodarki w Bydgoszczy).
  - c) Zwiększenie świadomości studentów o już istniejących ułatwieniach dostępu poprzez szeroko zakrojoną kampanię informacyjną, począwszy od procesu rekrutacji.
  - d) Wykorzystanie sprzętu biurowego, ławek, biurek przystosowanych do korzystania przez osoby z niepełnosprawnością ruchową – np. poruszające się na wózku inwalidzkim, zadbanie o zachowanie prawidłowej odległości pomiędzy ustawieniem ławek .
  - e) Usunięcie z infrastruktury (opcjonalnie wymiana) zbyt ciężkich do samodzielnego otwarcia drzwi dla osób mających problemy z poruszaniem się, jak i zbyt wysokich progów mogących stanowić przeszkodę nie do pokonania dla osób poruszających się o kulach czy na wózku inwalidzkim.
  - f) Z myślą o studentach z dysfunkcją ruchową, zaplanować w rozkładzie zajęć czas niezbędny na opcjonalne przemieszczanie się po Kampusie.
  - g) Wykorzystanie i propagowanie funkcji Asystenta ds. Osób Niepełnosprawnych w codziennym pokonywaniu przez studenta trudności w poruszaniu się.
2. Dostosowanie toku/trybu kształcenia (w tym nauczania na odległość) do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową poprzez:
- a) Przygotowanie atrakcyjnej oferty edukacyjnej biorącej pod uwagę zindywidualizowane potrzeby i oczekiwania osób niepełnosprawnych.
  - b) Dostosowanie infrastruktury dydaktyczno-sprzętowej do potrzeb i oczekiwań osób niepełnosprawnych. Przygotowanie w oparciu o formy konsultacji ze środowiskami osób niepełnosprawnych, wyniki prowadzonych obserwacji oraz badań naukowych własnych i zleconych.
  - c) Umożliwienie udziału w zajęciach organizowanych nie tylko w trybie stacjonarnym, ale również zdalnym, w oderwaniu od sytuacji epidemiologicznej w kraju i na świecie. Zastosowanie takich rozwiązań w odniesieniu do całego

grona społeczności akademickiej zmniejszy poczucie alienacji osób z dysfunkcją ruchową, pozwalając poczuć się częścią wspólnoty.

- d) Wykorzystanie funkcji asystenta osoby niepełnosprawnej w procesie dydaktycznym powierzając mu niejako rolę dydaktyka wspomagającego, z zastrzeżeniem braku ingerencji w samodzielność studenta w zakresie powierzonych mu przez prowadzącego zajęcia zadań.
  - e) Uwzględnienie przy tworzeniu oraz udostępnianiu materiałów dydaktycznych przez Uczelnię opcji zapisu również w formie dźwięku.
  - f) Dostosowanie w Regulaminie Studiów możliwości odmiennych form zaliczania przedmiotu przez studenta z niepełnosprawnością ruchową. Forma powinna zostać dostosowana do specyfiki form niepełnosprawności studentów. Opcjonalna forma zaliczenia dostępna dla wszystkich studentów, dodatkowo wpłynie pozytywnie na proces asymilacji ze środowiskiem studenckim.
  - g) Każdorazowe zwrócenie uwagi na możliwości rozwoju poznawczego studenta z niepełnosprawnością ruchową. Należy odnieść się do wcześniejszych spostrzeżeń, iż niepełnosprawność ruchowa bardzo często ma wymiar wieloaspektowy i towarzyszą jej liczne choroby współistniejące, pozornie nie związane z dysfunkcją ruchową.
3. Wzmocnienie wiary studenta we własne umiejętności, eliminując poczucie osamotnienia i wycofania społecznego poprzez
- a) Przygotowanie atrakcyjnej oferty edukacyjnej biorącej pod uwagę zindywidualizowane potrzeby i oczekiwania osób niepełnosprawnych.
  - b) Oferowanie różnych form wsparcia psychologicznego, poprzez organizację indywidualnych porad psychologicznych, sesji terapeutycznych, spotkań integracyjnych.
  - c) Zwiększenie roli zarówno Biura ds. Osób Niepełnosprawnych, Pełnomocnika Rektora i Kanclerza ds. Osób z Niepełnosprawnościami, jak i Zrzeszenia Studentów Niepełnosprawnych w zakresie promowania działań integracyjnych.
  - d) Zapewnienie studentom z niepełnosprawnością ruchową możliwości zgłaszania własnych inicjatyw mających na celu poprawę ich funkcjonowania zarówno w ramach struktur Uczelni, jak i w ramach wspólnoty akademickiej.

4. Ograniczenie lub wyeliminowanie dyskryminacji ekonomicznej studentów z niepełnosprawnością ruchową poprzez:
- a) Sprawne działanie systemu wsparcia materialnego dla niepełnosprawnych studentów.
  - b) Zaangażowanie Uczelni w pozyskiwanie środków zewnętrznych z przeznaczeniem na cele związane bezpośrednio z kształceniem osób niepełnosprawnych.
  - c) Przygotowanie przez Uczelnię różnych opcji płatności za naukę, w tym możliwość uwzględnienia dofinansowania zewnętrznego pozyskanego samodzielnie przez studenta.
  - d) Zaangażowanie Uczelni w kampanię informacyjną mającą na celu propagowanie form finansowania przez różne instytucje rządowe oraz organizacje pozarządowe adresowaną do studentów z niepełnosprawnością ruchową.

IV. PODSUMOWANIE

Wdrażając wytyczne, uwzględniać należy także zapisy, zawarte we wszelkich dokumentach normatywnych, obowiązujących w Wyższej Szkole Gospodarki w Bydgoszczy, w szczególności zaś tych, w bezpośredni sposób odnoszących się do sytuacji osób z niepełnosprawnościami. Należy pamiętać, o konieczności konsultowania wszelkich zapisów odnoszących się do osób z niepełnosprawnościami w dokumentach normatywnych, strategiach oraz treściach marketingowych i promocyjnych przez Pełnomocnika Rektora i Kanclerza ds. Osób z Niepełnosprawnościami.

Działania wskazane w wytycznych, należy stosować równolegle lub w połączeniu z działaniami, prowadzonymi przez Akademickie Biuro Karier, Zrzeszenie Studentów Niepełnosprawnych, Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych oraz Pełnomocnika Rektora i Kanclerza ds. Osób z Niepełnosprawnościami. W szczególności, pamiętać należy o integrowaniu tych działań z założeniami programu „Niepełnosprawni – Pełnosprawni na studiach”, oraz działalnością uczelnianej wypożyczalni sprzętu, pracą doradców ds. studentów z niepełnosprawnościami oraz asystentów, a także funkcjonowaniem poszczególnych sekcji sportu osób z niepełnosprawnościami.

Akty prawne, które mają zastosowanie przedmiotowe w odniesieniu do omawianego zagadnienia:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. (Dz.U.1997.78.483 z dnia 1997.07.16);
2. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2022.574 t.j. z dnia 2022.03.11 t.j);
3. Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, (Dz.U.2020.1062 t.j. z dnia 2020.06.19);
4. Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz.U.2012.1169 z dnia 2012.10.25);
5. Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. - Karta Praw Osób Niepełnosprawnych, M.P.1997.50.475 z dnia 1997.08.13;
6. Uchwała nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r. w sprawie przyjęcia dokumentu Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030, M.P. 2021.218 z 2021.02.25
7. Uchwała Kolegium Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy z dnia: 25 kwietnia 2017 r., w sprawie studiowania osób niepełnosprawnych;
8. Uchwała Kolegium Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy z dnia: 25 kwietnia 2017 r., w sprawie wyrównywania szans dostępu do edukacji.